

A Kiskőrösi Evangélikus Gyülekezet 'Második Temploma'

- 70 éve épült az imaház -

Előzmények

Idén hetven éve, az 1949-es esztendő pünkösdjére épült fel a kiskőrösi evangélikusok imaháza. A kerek évforduló kapcsán az irattárban fellelt primer források alapján mutatjuk be történetét a korai előzményektől egészen a legnehezebb évekig, amikor is a kommunista államhatalom igyekezett kisajátítani a nem mindennapi munkával készült épületet. A fennmaradt dokumentumok mennyiség és minőség dolgában is figyelemre méltók, hiszen olyan részletekbe avatnak be minket, amelyek korábban nem voltak ismertek a nagyközönség számára, így bízunk benne, hogy írásunk mind részletgazdagság, mind a történeti hűség tekintetében tud új információkkal szolgálni az Olvasó felé.

A régebbi időket illetően érdekes és figyelemreméltó írásos emlék maradt ránk alig száz évvel az újratelepítést követően, egészen pontosan 1817. Szent György hava [ti. április] 29-i datálással. Ekkor Kelemen György mezővárosi bíró, Leska István evangélikus lelkipásztor, Jeszenszky József magyar tanító és prédikátor, Krnuch József rector és a fiúgyermekek tanítója, Baross József magyar kántor és a leányok tanítója, valamint Fekete János mezővárosi jegyző levelet fogalmaztak a földesuraknak, s a napjainkban rendelkezésre álló forrásanyagot áttekintve, ebben az írásban esett szó először a gyülekezet hön áhított második templomáról. „[...] *Annak tekintetéből, hogy naponként nőttön nő népességünk, mely máris hatezer lelkeket könnyen meghalad, az illendő Isteni tételben és annak rendes kiszolgáltatásában idővel is akadályunkra lehetne, ha ne talán szaporodásunk a mostan fenn álló evangélikus templomunkon kívül még más evangélikus templomnak építését is meg kívánná, annak a mellette szükséges parókiának helye eleve most ki nem jegyeztetnénk, és az oda állítandó lelkipásztor előre is illő segedelmet és subsistentiával [ti. támogatással] fel nem ruháztatnék, és meg nem ajándékoztatnék, a tisztelt família, kegyes földesurunk jövőben építendő evangélikus templomnak, és melléje való parókiának szánt helyül a városházának sorába a piactérre néző helyen [...].*”¹

Az esemény háttérével kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy ugyanebben az esztendőben a város földesurai [ti. a Wattay-család örökösei, a Teleki, Okolicsányi-, Kubinyi- és Soós-családok] osztályegyezségre [ti. birtokfelosztás] léptek egymással, majd bőkezű adományokban részesítették a már több mint hatezer lelket számláló Kiskőröst, valamint annak evangélikus és római katolikus egyházait is. Ebben az időszakban már egyre inkább megjelentek azok az igények, miszerint a növekvő településen a szlovák mellett a magyar nyelv ismeretére is nagyobb szükség lenne. Mivel pedig a várost alapító szlovákságnak már volt egy temploma, ezért a fent említett második templomban a magyar egyházhoz tartozott volna, tisztán magyar nyelvű istentiszteletekkel. A levél emellett megadja az építeni kívánt templomépület helyét is, a Városháza sorában jelölte meg úgy, hogy a piactérre nézzen. Ugyan az eredeti terv sohasem valósult meg, az igény a későbbi évtizedekben is megmaradt, 1835-36-ban pedig végül erre a területre építették fel az Ágostai Hitvallású Evangélikus Népiskolát, ismertebb nevén a Csöngös iskolát, amely 1965-ös elbontásáig Kiskőrös egyik legszebb klasszicista stílusú épülete volt. A kiskőrösi magyar és szlovák egyház vezetése ugyanis belátta, hogy abban az időben az iskolaépítés sokkal fontosabb tényező volt, ezért a magyarok átadták

a templomnak szánt telket azzal a feltétellel, hogy az istentiszteletnek nyelve a meglévő templomban ezentúl minden harmadik vasárnap a magyar legyen.² Mindez természetesen nem tekinthető a mai imaház közvetlen előzményének, azonban egyrészt, mint érdekesség kíváncsított ide, másrészt, mint majd látni fogjuk, a későbbiekben még nagyon is fontos szerep fog jutni ennek a történetnek.

Akkor tehát melyik az a legkorábbi dátum, amelyet elfogadhatunk az épület megvalósulásának kezdeteként? Egy jóval közelebbi időpontot kell megjelölnünk, egészen pontosan 1933-at. Ez év októberében, Luther Márton születésének 450. évfordulóján vetődött fel a gondolat a gyülekezetben, hogy a reformátor emlékezte előtt tisztelegve egy 'Luther-házat' építenének fel, elsősorban a hívek adományaiból. A gyűjtés lassan, de jól haladt, Dedinszky Gyula és Hulvej (Rözse) István lelkészek idejében az egyházközség egyébként is sikeres éveket tudhatott magáénak, így 1939-re már akkora összeg gyűlt össze, hogy ebből megvásároltak több mint 150 000 darab téglát az építkezés céljára. Az ekkoriban gyülekezeti házként emlegetett épület tervezése és az építőanyagok felhalmozása tovább zajlott, ám az 1941-es esztendőben egy előre nem látott szörnyű tragédia bizonytalan időre elodázta az építkezés megkezdését. Február 17-én ugyanis a megáradt Duna Apostagnál áttörte a gátat, a száguldó víztömeg pedig elöntötte az egész vidéket, a szomszédos Akasztót súlyos károk érték, de belvíz formájában Kiskőröst is kritikusan érintette. Mivel a lakóházak döntő része ekkoriban még alappal nem rendelkező vert falú, esetleg vályogtéglából készült egyenes parasztház volt, ezért az összedőlés veszélye sok tulajdonos szeme előtt ott lebegett. A probléma, még ha nem is ilyen súllyal, de már január hónapban fennállt, ezért Kiskőrös község képviselőtestülete határozattal kereste meg Kiss György evangélikus lelkészt, hogy a gyülekezet birtokában levő téglákat visszafizetés terhe mellett kölcsönadni szíveskedjenek kárenyhítés céljából. Az egyháztanács ekkor, bizonyos feltételek mellett, 130 000 darab nagyméretű téglát kölcsönzéséről döntött.³ Azonban a víz helyzet febrúár hónapra már válságosra fordult. Hogy a károkat minél előbb enyhíteni tudják, az iparügyi miniszter 8100/1941. sz. rendeletére hivatkozva Endre László, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye alispánja február 13-án elrendelte a felhalmozott téglakészletek zárolását: „[...] az ily módon lefoglalható téglakészlet kizárólag az ár és belvíz által megrongált, vagy romba dőlt lakóépületek javítására illetőleg helyreállítására használható fel.”⁴ Erre a döntésre hivatkozott dr. Szelényi Károly tb. [ti. tiszteletbeli, tkp. helyettes] főszolgabíró, illetve Varga Sándor községi főjegyző, amikor a gátszakadás napján már kötelező jelleggel lefoglalta a gyülekezet építőanyag-készletét, hogy az árvízkárosultakon minél előbb segíteni lehessen.⁵ Ez az intézkedés mindenképpen nemes célt szolgált, de az imaházépítést így újabb évekre el kellett halasztani. Ezek után mintegy befektetésként a befolyt kártalanítási összegből és a hívek adományaiból az egyházközség március hónapban megvásárolta Tibold Frigyes vagyonos budapesti kereskedő úri lakát és a hozzá tartozó 25 hold területet a csengődi határban.⁶

Az 1943-as éves lelkészi jelentésben a következő sorokat találjuk az aktuális állapotokról: „[...] A gyülekezeti ház építési munkálatait is lehetetlen megkezdeni. Arra törekszünk pedig, hogy ez alapnak vagyonát lehetőleg építési anyagokba fektessük. Mindez idáig azonban csak az esetleg szükséges szarufák biztosítása sikerült.”⁷ Fontos megjegyeznünk, hogy a kiskőrösi gyülekezetnek a háborús években számos próbát kellett kiállnia, azonban az új igazgatólelkész, dr. Murányi György határozott fellépése megmentette őket és a települést a szétszóródástól. Nemcsak hogy nem tartották meg a Szalasi-kabinet 1944-es kiürítési parancsát, de

templomrenoválásba is fogtak, amelyet 1946-ra sikerült befejezni. Ugyanebben az évben a földreform során az egyház, a lelkészek és a kántorok javadalmi birtokait majdnem teljes egészében kiosztották, így bevételeik jelentősen visszaestek. 1948-ban az iskolák államosításával az épületek mellett elvesztették tanerejüket és kántoraikat is.

Felépül az Imaház

Ám térjünk vissza egy pillanatra a Tibold-kastélyként is emlegetett úri lakhoz, amely a háborús évek alatt, majd azt követően is több célt szolgált. 1944 és 1947 között árvaház működött benne, ahol a háború és a front átvonulása következtében szülők nélkül maradt gyermekek ellátását biztosította az egyház. A működtetést az Országos Luther Szövetség végezte, akik számára a kiskőrösi evangélikusok évi 1 pengő névleges bérért átadták az épületet. Az árvaház felszámolása után néhány termet a Csengődi Evangélikus Gyülekezet kapott meg, akik imaháznak és iskolának használták. Zoltán László lelkész ugyan több levélben is próbálta néhány helyiség megmaradását elérni (egy végül meg is maradhatott) az egyre növekvő közösség és az iskolások számára, azonban 1947 októberében a kiskőrösi egyház bontási kérelmet adott be a Járási Főjegyzői Hivatalhoz. „[...] Köztudomású, hogy ezt az épületet, a hozzá tartozó néhány hold földdel együtt egyházközségünk "Gyülekezeti Ház" alapja vásárolta meg akkor, amikor az építésünkhöz rendelkezésre álló téglánkat az árvízveszedelemben került házak megmentésére átadtuk. Gyülekezetünk most úgy döntött, hogy az elkövetkező szabadság évre felépíti a Gyülekezeti Házat, s ezért a Tibold-kastélyt lebontva, annak anyagát is beépíti.”⁸ Csupán érdekességként megemlíthető, hogy a kiskőrösi lelkészekben ekkor már az is felmerülhetett, hogy a hivatalos szervek lefoglalhatják az épületet egyéb célokra, erre utal legalábbis az egyik magánlevél, amelyben a következő megjegyzés található: „[...] Mert közben attól is tartunk, hogy valami "Veress Péter" Népi Kollégium létesül benne a haza és mindannyiunk dicsőségére!”⁹

December elejére elkészültek az új imaház első tervei Ruttkay-Miklián Ödön budapesti építész jóvoltából. A végül megvalósult épülethez képest ez a terv jóval több megoldást tartalmazott: nagyobb méretű és jóval beépítettebb lett volna. Sőt, Ponicsán Imre lelkész visszaemlékezése szerint eredetileg még egy mozigép terem is szóba került, azonban erről igen hamar lemondtak. Az emeleten alakították volna ki egy segédlelkészlakást, továbbá az igazgatólelkészi hivatal mellett külön helyiséget kapott volna az 1908 óta működő evangélikus nőegylet, valamint a Keresztyén Ifjúsági Egyesület is.¹⁰ Előbbit azonban több más egyházi szervezettel együtt még ebben az évben betiltotta a Kiskőrösön tartózkodó Mihail Lenko szovjet alezredes, utóbbi nem várva be a hasonló döntést, a következő évben önmagát oszlatta fel. Emellett pedig a szűkösebb anyagi lehetőségek sem tették lehetővé, hogy az építkezés így, ebben a formában valósuljon meg.¹¹

A hatósági engedély birtokában, 1948 márciusában a csengődi földterületet eladták, a Tibold úri lakot pedig elbontották (egy helyiségét meghagyták a helyi iskolás gyermekek részére), anyagát Kiskőrösre szállították, április 6-án pedig megkezdődhetett a várva várt munka dr. Murányi György igazgatólelkész irányításával. Az alapozás és az építkezés is szépen haladt, ám a csengődi 'kastély' épületanyaga csupán az új imaház felére volt elegendő, a másik felét a hívek adományaiból vásárolták meg, amelyet igen rövid idő alatt sikerült összeadniuk.¹² Maga az építés is a gyülekezet tagjainak aktív közreműködésével, igazi társadalmi munkában valósult meg: „[...] megépíthettük [...] 800 személyt befogadó Imaházunkat. Egy év leforgása alatt ezt

a tervünket megvalósítani Isten megengedte, úgyhogy ma már áll, s Pünkösdre a templomunkban és az Imaházunkban egyszerre tarthatunk istentiszteletet, mivel a templomunk kicsinek bizonyult a hívek befogadására.”¹³ Ám ahhoz, hogy elkészüljön, még sok munka várt a gyülekezeti tagokra. A nagytermet már használhatták, ám *A Lélek üzenete* című pünkösdi levélben az egyházi vezetés további segítséget kért tőlük: „[...] *Új oltárunk feldíszítését, oltárterítők készítését versengve vállalják már híveink. De nem csak ez kell! Hatalmas függöny kellene a templomba épített előadói emelvény elé. Legalább 300-400 széket kell még beszerezniünk, szeretetvendégségek asztalait elkészíttetni. És azután, ha minden szépen kész van belül, hozzá akarunk fogni a külső vakoláshoz, hogy szépülő községünk legszebb díszje lehessen hatalmas épületünk.*”¹⁴ A belső munkálatok nagyjából tehát elkészültek, ám a vakolás és a színezés még sokáig váratott magára, erre anyagi és egyéb okok miatt csupán 1957-ben került sor. Felszentelése sem történt meg, ellenben dr. Murányi György esperesi minőségében engedélyezte az egyházközség számára a használatba vételt.¹⁵

Az imaház mondhatni ’megnyitó rendezvényére’ 1949. június 26-án, vasárnap este 9 órakor került sor. Az *Üzennek az ünnepek* című vallásos estélyen a teológiai jellegű beszélgetés mellett fellépett a gyülekezet vegyeskara és a gyermekek színjátszó csoportja is. Az est során felajánlott adományokat a hívek az épület befejezésére szánták volna, ám nem is sejtették, hogy a következő évben micsoda küzdelem vár rájuk, hogy egyáltalán megmaradhasson nekik abban a funkcióban, amiben épült: gyülekezeti imaháznak.¹⁶

Államosítási kísérletek

Dr. Murányi Györgyöt 1948-ban a Pestmegyei Alsó Egyházmegye esperesévé választották, a kiskőrösi lelkészek közül ő viselt először ilyen magas egyházi hivatalt. A sors azonban úgy hozta, hogy ebben a minőségben nem teljesíthetett hosszú ideig szolgálatot. Mivel személyes jó barátságot ápolt az időközben letartóztatott Ordass Lajos püspökkel, valamint az egyházi és világi fórumokon is többször szembehelyezkedett a kiépülő kommunista diktatúra intézkedéseivel, csupán idő kérdése volt a nyílt konfrontáció, amely 1950-ben be is következett. A sztálini típusú rendszer több ’fronton’ is harcot hirdetett az általa csak klerikális reakciónak nevezett egyházakkal szemben. Kiskőrösön két irányból is támadás érkezett a legnagyobb lélekszámú egyházközség, az evangélikusok ellen. Egyrészt dr. Murányi Györgyöt a Rákosi-rendszert kiszolgáló új püspök, Dezséry László felfüggesztette állásából, s nem volt hajlandó visszahelyezni, csak abban az esetben, ha minden magasabb egyházi tisztségéről lemondott. Miután ez megtörtént, a volt esperes nyugdíjba vonulásáig csupán lelkészként szolgálhatta gyülekezetét, soha többé nem léphetett felsőbb pozícióba. Esperesi tisztségében a soltvadkerti Sikter András, igazgatólelkészi minőségben lelkésztársa, Ponicsán Imre váltotta fel.¹⁷

Másrészt a nemrég elkészült második templomot, vagyis az imaházat próbálták meg államosítani 1950-ben, két alkalommal is. Az első kísérletre május hónapban került sor ekkor a Kiskőrösi Magyar Ifjúság Népi Szövetsége (MINSZ) Járási Titkársága próbálta meg az akkori szóhasználattal élve ’kiigényelni’. Az okok között szerepelt, hogy tágas méretei miatt alkalmas lenne ifjúsági székháznak, továbbá arra hivatkoztak, hogy az épületet a KIE építette saját vagyonából, valamint ugyanők használják is. Ponicsán Imre igazgatólelkész, tájékozódva a lehetőségekről, egyenesen a Vallás és Közoktatásügyi Miniszterhez címezte fellebbezését, tiltakozva az államosító intézkedés ellen. Kiemelte, hogy a Kiskőrösi KIE 1948 végén határozatilag feloszlatta magát, az imaház pedig csak 1949 pünkösdjére készült el, tehát nem

igaz, hogy most is ez a szervezet használná. Továbbá kiemelte, hogy „[...] a KIE a múltban mindössze 20-25 taggal működött. Az önként megajánlott 50 filléres tagdíjak sem folytak be, úgyhogy az ifjúság villanyszámláját az egyházközség gondnoki hivatalának kellett rendeznie több ízben. Mindebből következik, hogy az egyesület, mint olyan számításba sem jöhet a több, mint 300.000 forintos Imaház építésénél még csak mint terheket viselő sem, nehogy mint építető egyesület.”¹⁸ Emellett a mintegy 10 000 főt számláló gyülekezettel kapcsolatban zárszóként azt is megemlítette, hogy „[...] talán nem is szükséges vázolnom azt az érzést, amely életre kelne a nagy gyülekezet minden tagjában, akik valamennyien vagy két kezük munkájával, vagy anyagi áldozatok vállalásával építették fel az Imaházat, amit ma igazán evangélikus népünk kizárólag a sajátjának vall. Az emelvénnyel is ellátott Imaház igencsak alkalmas arra, hogy az „Egyezmény”-ben¹⁹ biztosított belmissziói munka minden ágát végezze az egyházközség.”²⁰ Az ügy további részleteiről érdemi információval nem rendelkezünk, azonban Ponicsán Imre érvei bizonyára volt foganatjuk, hiszen augusztus 8-án dr. Reök Iván egyetemes felügyelő arról tájékoztatta az igazgatólelkészt, hogy Kemény Lajos püspökhelyettes, Darvas József vallás és közoktatásügyi miniszter valamint Zöld Sándor belügyminiszter közbenjárásával az épületet a Bács-kiskun Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága az „[...] igénybevétel alól mentesítette”.²¹ A végleges döntés előtt azonban az ügy túlnőtt a ’hagyományos diplomáciai csatornákon’, és a kiskőrösi evangélikus egyház elleni támadás kiteljesedett. Június 7-én határozat érkezett a Járási Főjegyzői Hivatalból, miszerint az imaháznak építési engedélye ugyan volt, ám a befejezést követően csak az imateremre kértek használatbavételi engedélyt. A dokumentumban felszólították az egyházi vezetést, hogy 60 napon belül be kell vakolniuk az épületet, ellenkező esetben nem kaphatnak teljes használati jogot.²² Ponicsán Imre a határozatra válaszul leírta, hogy azért csupán a nagyteremre igényeltek engedélyt, mivel a többi helyiség padlók, illetve festés híján akkor még nem készültek el, azóta is csak egyet sikerült befejezni, ennek a kérelmét a válaszhoz csatolta. Kiemelte, hogy maga az építkezés még nem fejeződött be, csak szünetel, s bár a vakoláshoz szükséges építőanyagokra az igénylést az egyház már leadta, eddig még nem sikerült hozzájutniuk, ezért kérte a hivatalt, hogy a hatvan napos határidőtől tekintsen el.²³ Június végére hirtelen a pártsajtót is elkezdte foglalkoztatni az épület funkciója, a *Bácskiskunmegyei Népiújság*-ban egy rövid összeállításban emlékeztek meg róla, hogy „[...] Kiskőrösön az egyház kultúrházában még néhány hónappal azelőtt csak kultúrestéket tartottak. A közelmúltban itt bevezették az istentiszteletet. Az egyházi reakciónak az a célja, hogy az ifjúságot, amely kultúrházban szívesebben jelenik meg, mint a templomban, teljesen megfertőzze reakciós eszméivel. Amint hírlík, a gyerekeket cukorkával és süteménnyel csalják be a papok a kultúrházban tartott misére (sic!).”²⁴ Habár az augusztus 8-i kedvező döntés után a kedélyek némiképp csillapodtak, a kiskőrösi evangélikusok mindössze három hónapig érezhették biztonságban gyülekezeti házukat. November 22-én újabb határozat érkezett a Kiskőrösi Járási Tanácstól, amelyben Fülöp Gyula tanácselnök²⁵ kifejtette, hogy az evangélikus ’kultúrházat’ kiutalja a honvédség számára, tisztí klub céljaira. „[...] A kiutalt épület kultúrház céljára épült, ezért Dolgozó Népünk gyermekei céljára, akik a Honvédségnél vannak, kulturális életük fejlesztésére megfelel. [...] Az Ev. egyház ezen épületet az építkezés teljes befejezésének meg nem történte miatt teljes egészében nem használja, az ifjúsági termet pedig egyesületben nem működő, alapszabállyal nem rendelkező szervezet összehívására használja fel időnkint, tehát az épületet és annak egyes részeit vagy

*nem használják, vagy rendeltetéstől eltérő célra használják. Viszont a Honvédség kulturális élete helyiség hiányában ez idáig nem volt kifejezhető.*²⁶

Egy nappal később a déli órákban megjelent a helyőrség megbízottja, és a döntés értelmében a homlokzaton található keresztet leszereltette, ezután a nagyteremben helyezték biztonságba. Az oltár és a szószék kegyszereit átadta a lelkészeknek, ezek után pedig kulcsra zárta az épületet, a kulcsokat pedig magánál tartva távozott. A határozat kézhezvétele után két nappal a kiskőrösi evangélikusok küldöttsége Budapestre utazott a püspöki hivatalba. Dr. Murányi György és Ponicsán Imre lelkészek mellett ott volt Turán Pál gondnok, Kuti Pál községi tanácsstag, és Temesi Mihály egyháztag is. Miután kifejtették érkezésük okát, a püspöki hivatal dolgozói jegyzőkönyvet vettek fel, ebben pedig részletesen megörökítették tiltakozó jegyzéküket az imaház államosítása ellen. Kiemelték, hogy a nevezett 'kulturális ház' voltaképpen imaház, kulturális szerepet önmagában sohasem töltött be, ellenben „[...] a több mint 10 ezer fős homogén evangélikus gyülekezet [...] számára meglévő temploma kicsinek bizonyult. Ezért a gyülekezet már 1817 óta jegyzőkönyvi bizonyságok szerint tervezi a második templom felépítését.”²⁷

A cikk elején hivatkozott 1817-ből származó dokumentum tehát újra előkerült, egy nem várt időszakban, mintegy legitimáló funkcióval. Azonban a küldöttség tagjai azt is kiemelték, hogy az 1949-ben használatba vett imaház valóban ebben a minőségben létezik: „[...] van és volt minden vasárnap két istentisztelet, minden vasárnap este úrvacsoraosztás, bibliaóra, imaóra, és hétköznapi istentiszteletek.”²⁸ Az érvelés során azonban leginkább a jegyzőkönyv utolsó pontjára érdemes felfigyelnünk. Itt ugyanis arról nyilatkoztak a tagok, hogy bár ők is, és valószínűleg minden kiskőrösi 'örül' a katonaság érkezésének és az új laktanya felépülésének, mégis ha megtörténne az imaház elvétele, akkor féltő, hogy a nagy létszámú gyülekezet tagjai nem a járási tanácsot, hanem a néphadsereget és az ide érkező katonákat hibáztatnák a sajátjuknak vallott épület elvételéért. Ez pedig már a kezdet kezdetén rossz érzéseket és még rosszabb kapcsolatot eredményezne a lakosság és a honvédek között.²⁹

Dezséry László bányakerületi püspök távolléte után visszatérve ebben az ügyben a kiskőrösi evangélikusok mellé állt. November 28-án személyesen találkozott Farkas Mihály honvédelmi miniszterrel, hogy tárgyaljon vele a kialakult helyzetről. Ponicsán Imrének címzett levelében erről számolt be: „[...] Nagytiszteletű igazgatólelkész úr! A mai napon sikerült beszélnem Farkas Mihály honvédelmi miniszter úrral a kiskőrösi imaház honvéd tiszti club céljaira való igénybevételéről. A miniszter feltárta a katonai szükségletet és felhívta egyházunkat arra, hogy igyekezzünk tárgyilagosan megvizsgálni azt a kérdést, hogy Kiskőrösön imaházat lehetne-e könnyebben más helyen vagy honvéd tiszti klubot. Kifejeztem, hogy egyházunk teljes megértéssel van a honvédség szükségleteire vonatkozóan s ezt a helyi lelkészek illetékes helyeken ki is fejezték. Feltártam azonban azt is, hogy az 1948-ban épített imaház igénybevétele a lakosság körében visszatetszést szülhetne annak ellenére, hogy egyházunk hivatalosai Kiskőrösön is, és egyházkerületünkénél is azon igyekeznek, hogy ebben a kérdésben semmiképpen szembe ne kerüljön az egyház és a honvédség. Farkas Mihály honvédelmi miniszter beszélgetésünk végén felhatalmazott a következők közlésére: "Tessék velük közölni, hogy velem beszélt és intézkedem oly módon, hogy az imaházat ne bántsák.”³⁰

Farkas Mihály tehát kegyet gyakorolt. Mindenképpen érdemes megemlítenünk, hogy Dezséry László november 29-én a Kiskőrösi Járási Tanács Végrehajtó Bizottságához címzett levelében, amelyben tájékoztatta őket a tárgyalások eredményéről, maga is a 'ne bántsák' formulát használta egy hivatalos dokumentumban.³¹ Egy másik iratból tudjuk, hogy Fülöp Gyula járási

tanácselnök még ezután is kivárt, csupán akkor lett volna hajlandó törölni az épület 'kiutalását', amint a honvédségtől erről értesítést kapott.³²

Erre azonban már nem volt szükség, ugyanis december 1-én, 14 órakor végül pont került az ügy végére. A helyőrségtől megérkezett Jaskovszky István főhadnagy az imaház kulcsaival, és hivatalosan is visszaadta azokat a kiskőrösi gyülekezet vezetésének. A keresztet ezek után újra felszerelték rendeltetési helyére, majd a hívek a következő napokban gyülekezeti alkalmukat is régi-új imaházukban tarthatták. Habár az elkövetkező években még jó néhány megpróbáltatás várt az egyházközsége, ezek mértékben és jelentőségben is jóval elmaradnak a fent vázoltaktól. 1957-ben aztán megkezdődhetett a 'Második Templom' külső vakolása, majd az évtized végén a környékét egészen a régi templomépületig feltöltötték, később parkosították. A Kádár-korban a Káldy Zoltán püspök-elnök ugyan ellentmondást nem tűrően irányította egyházát, feltétlenül eleget téve az 1948-as egyezmény pontjainak, mégis a kiskőrösi gyülekezet a korábbi évekhez képest viszonylagos nyugalomban tölthette napjait. Ez igaz mind a hitéletre, de igaz az egyházközség további fejlődésére is. Példának okáért az Állami Egyházügyi Hivatal először ugyan hallani sem akart róla, ám Ponicsán Imre végül kijárta, hogy a hatvanas években Erdőtelken (Zahorán) is felépülhetett egy imaház, illetve 1967 októberében az újratelepítés 250. évfordulójához közeledve kívül-belül megújulhatott a templomépület is. Az 1980-as években pedig, akárcsak az imaház, a legszélesebb társadalmi munkával felépültek a lelkészlakások. A bemutatott történet és a sikeres küzdelmek felidézése egy kissé talán új értelmet adhat a napjainkban is az imaház nagytermének falán található, Pál apostoltól vett idézetnek: „*Ha Isten velünk, ki lehet ellenünk?*” (Róma 8, 31)

Turán István

---

¹ Eredeti példány írógéppel átírt változata: Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség Irattára, 1947-es iratok csomója. Nyomtatásban a teljes levelet közli Bella Tibor Zoltán, In: Bella Tibor Zoltán-Szedmák Tamás-Turán István: Kiskőrös története, Kiskőrös Kultúrájáért Egyesület, 2018, 82. o.

² Uo. 83. o.

³ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1941-es iratok csomója, 422/1941 számon iktatott dokumentum

⁴ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1941-es iratok csomója, 637/1941 számon iktatott dokumentum

⁵ Uo.

⁶ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1941-es iratok csomója, 828/1941 számon iktatott dokumentum. Az ingatlan közel volt a mai 5301 számú, Kecskemétre menő úthoz, érdekesség, de a határrészt ma is Tiboldnak hívják.

⁷ Lelkeszi jelentés a Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség 1943. évi életéről. Forrás: Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1943-as iratok csomója

⁸ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1947-es iratok csomója, 272/1947 számon iktatott dokumentum

⁹ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1947-es iratok csomója, aláírás és iktatószám nélkül, 1947. VII. 31-i dátummal

¹⁰ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1947-es iratok csomója, az imaház eredeti tervei

¹¹ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1947-es iratok csomója, 51/1947 számon iktatott dokumentum

¹² Második Templomunk. In: A Lélek üzenete, Pünkösdi levél a Kiskőrösi Evangélikus Gyülekezet híveihez, 1949, 5-6. o. továbbá: Lupták György: Ötvenéves az Imaház Kiskőrösön. In: Evangélikus Élet, 1999. június 27. 1. o.

¹³ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1949-es iratok csomója, 122/1949 számon iktatott dokumentum

¹⁴ Második Templomunk. In: A Lélek üzenete, Pünkösdi levél a Kiskőrösi Evangélikus Gyülekezet híveihez, 1949, 5. o.

¹⁵ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1957-es iratok csomója, 183/1957 számon iktatott dokumentum

¹⁶ Üzennek az ünnepek, a rendezvény plakátja. Forrás: Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1949-es iratok csomója

¹⁷ Dr. Murányi György leváltásáról lásd: az ellene lefolytatott vizsgálat iratanyaga az 1950-es iratok csomójában. Az igazgatólelkészi pozíciót ebben az időben (normál esetben) 3 évente váltotta egymás között a két lelkész.

¹⁸ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1950-es iratok csomója, 90/1950 számon iktatott dokumentum

¹⁹ A Magyarországi Evangélikus Egyház és a Magyar Állam között létrejött egyezmény 1948. december 14-én. Tkp. kényszeregyezmény, a kommunista állam ezen keresztül igyekezett minél jobban beleszólni az egyház belső életébe, kiszorítani a közéletből.

²⁰ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1950-es iratok csomója, 90/1950 számon iktatott dokumentum

²¹ Uo. 673/1950 számon iktatott dokumentum

²² Uo. 120/1950 számon iktatott dokumentum

²³ Uo. 148/1950 számon iktatott dokumentum

²⁴ Bácskiskunmegyei Népújság, 1950. június 23. 5. o.

²⁵ Fülöp Gyulát és társait 1953-ban koncepció perben ítélték kemény börtönövekre, miután 'kiderült' róla, hogy sötét múltú horthysta tiszt és kulák is volt, aki ebben a minőségben belső ellenségként tevékenykedett.

²⁶ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1950-es iratok csomója, 327-103/1-1950 számon iktatott véghatározat

²⁷ Kiskőrösi Evangélikus Egyházközség irattára, 1950-es iratok csomója, 351/1950 számon iktatott dokumentum

²⁸ Uo.

²⁹ Uo.

³⁰ Uo. 351/1950 számon iktatott dokumentum köteg

³¹ Uo.

³² Uo.